

MIRCEA ELIADE

INDIA ȘANTIER

Ediție îngrijită
de
Liviu Bordaș

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

Lumea neștiută a Indiei lui Eliade	5
Notă asupra ediției	73

INDIA

Prefață la ediția a doua	85
Ceylon	91
Pelerinaj la Rameshwaram	97
Găzduire în Madura	100
Madras	104
110° Fahrenheit, ciclon direcție S.V.	108
Benares	113
Kumbh-Mela la Allahabad	119
Amritsar și templul de aur	126
Jaipur	133
În Rajputana	141
Crocodili (dintr-un jurnal de vânătoare, 1931)	147
Jurnal himalayan 1929	153
Vilegiatură la Darjeeling	158
Pe „Colina Tigrului“	163
Funeralii la Lebong	167
Într-o mănăstire Zok-chen-pa	172
Când vine <i>monsoon</i> -ul	177
De la Delhi la Hardwar	183
Hardwar	188
Rishikesh	194
Swarga-ashram	199

Viața ermiților în Swarga-ashram.....	204
Peșterile din Brahmapuri.....	209
Cobra neagră.....	214
Leproșii	219
La granița Afganistanului (fragmente)	223
La Shantiniketan	233
Vorbește Rabindranath Tagore	240
Vorbește Shrimati Devi.....	246
Durga, zeița orgiilor.....	249
De vorbă cu un naționalist indian	254

ȘANTIER

Prezentarea unui roman indirect.....	263
Caietul I	267
Caietul II.....	309
Intermezzo.....	365
Caietul III	379
Referințe critice.....	447
Index nominum	477
Index locorum.....	485

CEYLON

Transoceanicul ajunge în Colombo aproape de miezul nopții. Dar insula o simți vecină cu câteva ceasuri mai înainte, căci te întâmpină un vânt cald și parfumat de pe plajă, o boare încărcată de mireasma tulpinilor trosnind de sevă, a florilor necunoscute, a tuturor minunilor vegetale pe care le ghicești crescând în întunericul de pe coastă. Marea sclipește ciudat aici, în apropierea insulei smaragdului. Cerul parcă se coboară și stelele ard mai viu în acest văzduh intoxicat de parfumuri tari și răscolitoare. Cunoști Ceylonul înainte de a zări luminile din rada portului. Mireasma junglei plutește zeci de kilometri dincolo de țărmurile calde, pe deasupra apelor. Și e o mireasmă ce te tulbură, te amețește, pe care nu știi cu ce s-o identifiți, nu știi unde s-o cauți, care te izbește neîncetat în plină față, ca un vânt înfierbântat și mângâietor. E un parfum nemaiîntâlnit, care te va urmări tot timpul în Ceylon; și cu cât te vei adânci în junglă, cu atât îl vei simți mai imaculat și mai halucinant.

Cea dintâi dimineată în Colombo îți descoperă cerul celui mai frumos ocean. Nu știi precis ce s-a schimbat în culoarea aceasta magnifică, nu știi ce miracol te așteaptă deasupra ta, de câte ori ridici ochii și ți-i lași pierduți în vacuitatea aceea de azur și soare lichid. Umbli haihui din stradă în stradă, prins între aceste două tentații: cerul și parfumul preaplinului vegetal. Două izvoare de revelații, [care îți răscolesc cele mai nebănuite] tristeți și cele mai nemărturisite bucurii: izvoare vii, ce-ți adapă nu mintea, nici sufletul, ci însăși viața ta organică, sângele și răsuflarea ta; care îți dăruiesc pentru

întâia oară bucuria de a trăi, de a fi viu, de a te mișca și respira liber, fără griji, fără reguli, fără restricții.

Unde să alergi mai întâi? Cum să mulțumești setea aceea a ochilor, a nărilor, a brațelor, o sete de senzații vertiginoase și tari, sete de ardere la alb, de moarte? Cele două săptămâni de transoceanic ți-au odihnit privirile și ți-au adormit umbletul. Abandonat deodată în voia ta, în cea mai frumoasă insulă din această parte a lumii, te trezești intimidat de atâtea descoperiri și paralizat de atâtea impulsuri. Apuci pe cea dintâi stradă, cu case albe, cu terase încinse în parapet, te ferești de alergătorii înhămați la *rikșas*, ascuți la răstimpuri sirenele vaselor din radă, și nu se poate să nu ajungi, după un ceas sau două de rătăcire, în grădina Victoria.

Parcul acesta îl simți de departe, căci peste tot în Ceylon vestitorii sunt miresmele purtate pe boare. Îl simți cu parfumul lui de flori de scorțișoară, flori albe cu petalele groase, reci, de ceară. Un parc în care te pierzi nu pentru că e mare, ci pentru că aleile sunt întortocheate, tăind printre arbuști înalți cât statul omului, învârtindu-se în loc sau aducându-te înapoi. Ce să admiri mai întâi în Victoria Park? Florile acelea necunoscute și stranii, arborii de eucalipt, răcoarea, lumina?

Iureșul de senzații te obosește. Te urci în cea dintâi *rikșă* și te lași în voia alergătorului. S-a oprit o clipă în fața unei dughene, și-a înghițit frunza de *pan*, și-a sfărâmat între dinți puțină nucă betel, ți-a răs cu dinții albi și buzele însângerate de suc de frunze și apoi a început să alerge. Dumnezeu știe încotro, căci bulevardele bine asfaltate se aseamănă unul cu altul, iar străzile sunt aceleași în ochii vizitatorului aiurit. Târziu, se oprește pe o uliță umbrită de măreția atâtor arbori. Te-a adus, inevitabil, la templul buddhist Kelaniya. Intri într-o curte fără margini, în care arborii au crescut în voie și casele sunt mărunte, cu prisperle umede. Întâlnești pe acei *bhikkhu* bine cunoscuți din fotografii, cu țestele lor rase, cu robele lor portocalii și te apropii de sanctuarul în care doarme Buddha cu atâtea talere de ofrande și petale alături. Iei flori

și dai flori. E un schimb de risipe vegetale, de bucurii parfumate, între slujitorii zeului și tine. Când ieși din curte și te urci în *rikșă*, cu atâtea gânduri noi și atâtea nostalgii deștep-tate de liniștea curții, o fetiță de la școala de alături aleargă cu un buchet de flori de scorțișoară și o broșură englezească, pe care ți le oferă cu cel mai negândit zâmbet al ei. Ce să faci cu atâtea flori care-ți intră în simțuri, și te violentează, și te obosesc? Le vâri prin buzunare, le presezi în carnetul în care tu, european mândru, credeai că vei fi în stare să-ți notezi impresiile, mulțumești frumos și pleci.

Pleci din templu cum pleci din Colombo. Deși ți se rupe inima de atâtea frumuseți pe care ai voi să le revezi și să le savurezi, te pomenesti într-o bună dimineață în gară, într-un vagon din rapidul Colombo-Kandy-Anuradhapura. Sunt alte locuri care te cheamă, alți demoni care te neliniștesc, alte nume pe care le știi din adolescență și care strălucesc aproape de tine, dincolo de munții pe care îi bănuiești coplesiti de junglă în inima insulei.

După câteva ceasuri de drum, priveliștea e cu desăvârșire alta. Urci pe coaste în care vegetația e mai degrabă un cimitir decât o grădină, căci arborii se înalță pe deasupra tufelor strivite, lianele înăbușă florile, iarba crește înaltă cât spicul, și pretutindeni viața moare și învie, putreziciunea se transformă în humă, pastă vie pentru încălzitul altor semințe, și lupta continuă cu spasme și extaze în acel ocean al sevei. Plantele ajung aici monștri, florile sunt aici otrăvite de cadavrele peste care au trecut și din care s-au născut, rodnicia te împietrește; căci ghicești înapoia milioanele de organisme, care au supraviețuit, alte miliarde care mor pe fiecare ceas, și gestul acesta al naturii care zvârle neîncetat viața, fără sens, gestul acesta al creațiunii pentru bucuria de a crea, pentru bucuria de a sorbi soarele și a-și striga victoria, te amețește, te covârșește. Închizi ochii ca să poți fura pentru tine o particică din această nemaipomenită bogăție și, când îi deschizi, priveliștea e alta, câmpul de luptă și de beție s-a

schimbat, forme noi, tipătoare, surprinzătoare, violente, impertinente, orgolioase de victoria lor, forme de vis și de poftă, incendii care se aprind și se sting pe fiecare clipă din acest film vertiginos al junglei, toate salturile acestea în viață, toate îngenuncherile acestea ale morții, toată năvala înspăimântătoare de sevă te înhață, te târăște în mijlocul măcelului lor surd, te îndeamnă și te batjocorește, în micimea ta de călător confortabil așezat la fereastra unui vagon, în demnitatea ta de rege al naturii, în seriozitatea ta stearpă și abstractă de creatură cugetătoare și liberă. E o provocare pe care nu se poate să n-o simți din partea acestui regn vegetal pe care l-am domesticit în parcuri și l-am adaptat în sere. O provocare în care nu ghicești întotdeauna râsul, ci și chemarea de înfrățire, îndemnul de a-i urma pilda, de a crește alături de ea.

Iată, lupta s-a dat de milenii pe acest tărâm, și nu întotdeauna între plante. Iată fâșii de stâncă, lespezi rupte de cutremure, munți răsturnați, care își arată rănilor împietrite, semnele strivirilor și detunăturilor din alte ere. O nuditate surprinzătoare pentru încheștările vegetale din jur. Lespezi pure, albe, fumurii, peste care apa aleargă în mii de vine, apă ce scaldă numai coaja. Ies câteodată din învâlmășeala junglei și se arată în soare, nude și moarte, fără s-o umilească, fără s-o acopere sub iureșul ei, păzind-o în același timp de frații haini de alături, plantele, care așteaptă cu mii de ochi s-o strivească, s-o șteargă din fața luminii și să ridice deasupra ei o nouă junglă.

...Când ajungi în Kandy, sus pe munți, la amiază, te întorci între oameni cu un nemărturisit sentiment că ai asistat la o minune, la o monstruoasă sau la o sfințenie, ceva excepțional și irațional, pe care nu ești în stare nici să-l judeci, nici să-l imiți. Sunt atâtea lucruri de văzut în această perlă a Ceylonului, în acest adăpost înșorit, cu zeci de temple și cu lacul răsfățat, încât nu știi ce să faci, unde să pornești, pe cine să întrebi.

De odihnit, nu poți. Biciuirea continuă, ritmul e accelerat, oxigenul acesta pe care îl sorbi prea repede și prea mult ți-a dat respirația tare și sete nesfârșită. Pornești la drum. Iată, aici este templul unde se păstrează dintele lui Buddha, relicvă purtată la sărbători de elefanți, dauriți și încărcăți cu fireturi. Iată acum lacul, apă de stâncă și oglindă din cer, și mai departe parcul cu maimuțe și cu elefanți în grajdul pitit după eucalipti, iar mai departe alt templu, și altă casă albă, altă școală, altă grădină. Trec ceasurile și tot așa trec și zilele. Și rămâi tot neastâmpărat, tot viu, tot neadormit. Căci insula aceasta invadată de oxigen și de soare dăruiește viața și veghea oricui, dar mai ales străinului care pogoară din țările cumpătate.

Când pleci din Kandy, înspre miazănoapte, spre Anuradhapura, vechea capitală buddhistă a insulei, ai impresia netă că părăsești pentru totdeauna civilizația. Aici erau hoteluri, și lumini electrice, și chioșcuri cu ziare. Dar aruncă-ți privirea în codrii dimprejur, în noaptea aceasta umedă și caldă care te așteaptă afară din cetate. Spaimele și bucuriile de pe drum ți se pogoară iar în suflet. Ești de-acum un prizonier al junglei; te-a otrăvit mireasma ei tare, te-au fermecat ochii ei de flori, te-au răscolit brațele ei, șerpilor vii, liane.

Ghicești cum te așteaptă la câteva mile de gară, în întunericul luminat de mii de licurici zburători. Și îi ghicești siguranța ei biruitoare că te-a captivat, te-a răscolit și pe tine, ca pe atâtea alte legiuni de pitici ce s-au încumetat s-o străbată. Oriunde vei pleca, n-o vei uita. Drumurile te vor duce către miazănoapte sau către răsărit, vei cunoaște India sau Malaya, vei întâlni alte jungle și alte minuni în calea ta, dar insula aceasta răvășită de dans, devastată de spaime și agonizând de un extaz, niciodată același, n-o vei uita.

Iată, acum, în noapte, stai într-un colț de vagon prost luminat și privești pe orbita ferestrei fără să vezi nimic decât serpentinele de aur verde ale licuricilor, și totuși somnul nu te ispitește, ci ascuți viața din afară, și după câteva ceasuri

răsufierea ei întrece uruitul roților și o auzi limpede, vorbind, tânguindu-se, mulțumind, lăudând.

Dimineața ești istovit și zâmbești ca deșteptat dintr-un farmec. Anuradhapura. Pornești îndată să vezi ruinele, căci trenul te așteaptă pe seară ca să te ducă până la capătul de nord al insulei, de unde vei trece, pe lângă podul lui Rama, în India.

Drum cu automobilul printr-o pădure față de care nu mai poți reacționa de-acum, care nu te mai emoționează, nici nu te irită, ci te poartă cum vrea ea, ca pe unul de-ai ei. Numai după ce te oprești să te odihnești pe lespezile vechilor *stupas*, să admiri coloanele răsturnate în acel ocean verde, după ce treci de la un templu la altul și vizitezi mănăstirea din vecinătate, simți oboseala, preaplinul acesta care te înăbușă, și aștepti să pleci mai repede, să scapi de această obsesie vegetală, să schimbi cerul acesta de smaragd, căci altminteri nu știi ce s-ar putea întâmpla cu tine, nu știi ce nebunii ai fi gata să faci.

Nu e greu să scapi de Ceylon. Trenul te duce repede la stânca de unde vei lua vaporeșul către Rameshwaram. Dimineața te trezește marea. O mare puțin decolorată, mai caldă, pentru că e prinsă între două țărături, cu plaja fără vegetație, cu palmieri puțini și răzleți, bătuți de briză. Privești valurile, privești țărătul. Înțelegi deodată că te duci, că pleci, că te desparti poate pentru totdeauna de locul cel mai frumos pe care l-ai putut vedea vreodată și atunci colțul acesta uitat de Dumnezeu îți apare în toată vastitatea lui dezolată, plajele sunt și mai sterpe, și mai triste, colibele de pescari și mai desfigurate de sărăcie. Te simți înspăimântător de singur.

Câțiva funcționari coloniali; câțiva hamali care se aruncă în apă ca să-ți aducă gologanul zvârlit, în dinți. Te uiți atunci spre India ca spre singura cale ce-ți rămâne deschisă, căci înapoi nu te mai poți întoarce.

PELERINAJ LA RAMESHWARAM...

Trenul străbate nisipurile închegate în dune. Mărăcini mari, tufe ghimpate, câțiva palmieri ruginiți, ochiuri de apă sărată și același zgomot, ca de chemare, al valurilor. Senzații crude și străngeri de inimă, în fața plajei vaste, dezolate, calde, îmbinându-se cu pustiul. Vântul suflă metalic în ghimpii lați, în frunzele crestate ale palmierilor. Străbatem istmul îngust care leagă India de cele câteva insule pietroase din nordul Ceylonului. Vaporeșul ne-a luat din Talai Mannar și după vreo două ceasuri de plutire senină ne-a coborât în Danushkodi. Intrăm în India prin punctul cel mai de sud al peninsulei.

Aproape de Rameshwaram, la Pambam Junction, decorul se schimbă. Câmpurile sunt invadate de palmieri. Cresc înalți, cu buchetele spre oceanul pe care îl ghicesc în vânt. După douăzeci de minute de la Pambam, trenul se oprește într-o stație mărunță, înconjurată de plantații, cu o șosea conducând în sat. E Rameshwaram, locul pelerinajelor din Sud, tot atât de sacru ca Benaresul, dar mai puțin cunoscut călătorilor europeni.

O căruță ciudată, *jatkâ*, cu două roți, trasă de boi, ne duce în sat. Case frumoase, cu terase răsărind albe dintre pomi, cu brahmani puzderie. Sunt singurul european venit de șase luni încoace. Sunt privit cu insistență și indigenii se adună în fața casei venerabilului brahman Ramchandra Gangadhar, unde locuiesc. Acest Gangadhar stă o bună parte din zi așezat pe o rogojină, în prima încăpere a casei sale, cu pieptul și cu pântecul goale, cu un lanț petrecut după gât, cu fața unsă cu cenușă și sucure sacre. Stă în aceeași bine cunoscută poziție a statuilor indiene și discută cu vizitatorii

săi fie în sanscrită, fie în dialect. Pare onorat de vizita mea, iar Bhimi Chawda, care mă adusese, îi traduce în gujarati tot ce-i spun despre România. Aflând că mi-e foame, trimite un slujitor păros să cumpere de mâncare, deoarece în casa unui brahman nu se găsește decât pentru oamenii din aceeași castă. Pe terasa de sus, servitorul îmi aduce trei turte mici fierte în ulei, un pahar cu lapte și câteva banane. Culege apoi resturile, împreună cu vasele de lut ars în care mâncasem, și le aruncă în stradă...

După ce mă descălț pe prispă, pornesc spre templu împreună cu Bhimi Chawda și câteva duzini de localnici după mine. Bhimi Chawda e pe jumătate gol și poartă daruri: flori, banane, diverse pungi și rupii de argint. După călătoria lui în Anglia, o purificare la Rameshwaram e cel mai nimerit lucru. Pășesc prin praful drumului, descălțat, într-o căldură încinsă.

Templul, cel mai mare templu din sudul Indiei și cea mai maiestuoasă realizare a arhitecturii dravidiene, este înconjurat cu mai multe rânduri de ziduri (*prakarama*). Între aceste *prakarama* sunt coridoare și curți interioare. Deși templul e colosal (657 picioare lărgime pe 1000 picioare lățime, mă informează călăuza mea), nu ai o impresie copleșitoare. Nu-l poți vedea, de la început, în întregime. Înainte de a pătrunde prin prima poartă, înaltă de 30 de metri, întâlnești un soi de bazar, care se prelungește și pe sub zidul porții, și înainte, pe primul coridor. Găsești de vânzare tot felul de icoane și imagini, scene reprezentând căutarea Sitei de către Rama, sau luptele legendare din Lanka (Ceylon), icoane făcute din culori vii și proaste. Se găsesc, de asemenea, scoici mari, mărgean, ghiocuri, brățări groase de argint, talere de alamă, perle proaste, pietre scumpe de a zecea mână.

Bazarul e întotdeauna ticsit. Tot satul e strâns pe ulicioara și în coridorul întunecos de sub poarta cea mare a templului. La capătul bazarului se află bazinul imens cu apă verde și murdară, în care pelerinii se scaldă înainte de a păși,

cu ofrandele, în templu. Iar în partea cealaltă a templului, după ulița care coboară între ultimele două *prakarama*, se întinde lacul, mare de vreo trei mile, în care pelerinii se scaldă la plecare.

După câte îmi spune Bhimi Chawda și după câte știam și eu, templul acesta din Rameshwaram, clădit aici la capătul Indiei pentru comemorarea victoriei lui Rama, și la zidirea căruia a contribuit ilustrul Vara Raja Sekkarar, din Kandy, nu are seamăn în toată peninsula. Pilonii templului, și cei care alcătuiesc coridoarele nesfârșite, sunt magnific zidiți, cu sculpturi și *stucco*. Din nefericire, în acest an, anumite părți ale templului se află în reparație. Coridoare largi, lungi, aproape nesfârșite, erau întrerupte pe ici, pe colo de schelării. Între piloni, administrația templului improvizase locuințe pentru preoți și slujitori, fragmentând astfel viziunea fără seamăn, penumbra aceea misterioasă și solemnă. De altfel, templul nu poate fi văzut dintr-odată, nu poți avea o imagine unitară. Măreția lui este distribuită, arhitectonica aceasta ciclopică nu are perspectivă, nu o poți cuprinde decât din colțuri, din curți interioare, dintre coloane.

Superbe într-adevăr sunt picturile murale, scene din mitologia vedică, zugrăvite pe tavanele și coloanele coridoarelor. Multe din ele încep să se piardă; sunt afumate, sparte, șterse. Cineva ne spune că reparațiile în curs vor restaura și frescele.

Deasupra templului se află nenumărate cupole, cu sute de statui colorate. Coloanele sunt susținute de elefanți în poziții ciudate, fantastice. Șopârle crestate și veverițe se joacă printre basoreliefuli. De undeva se aud tobe și trâmbițe, gonguri, litanii. Curios, apuc pe o scară de lemn, aparținând schelăriei, și mă urc pe acoperiș. Un întreg scandal era să iasă după ce-am fost văzut. Noroc de Bhimi Chawda, care le-a explicat că sunt străin și nu cunosc regulile sanctuarelor. A trebuit să ofer două rupii de argint templului, ca să mi se ierte greșeala. Pentru această danie mi se dă chitanță

decembrie 1928

GĂZDUIRE ÎN MADURA...

Drumul de la gară, prin ulițe luminate slab cu petrol, în *jatkâ* îngustă ca o cutie... Vedeam case indiene cu tinda largă, firme luminate, tarabe încărcate cu fructe. În întunec, veșmintele albe și roșii căpătau nuanța feerică a baletelor. Încercam să-mi fixez în minte drumul. Nu izbuteam. *Jatkâ* ocolea grădini, pătrundea în mahalale, alerga zdruncinată de cei doi cai mărunți și repezi, înspăimântată de clopoței și de răcnetele vizitiului care își ținea echilibrul pe oiște...

În tren cunoscusem pe acel tânăr care se întorcea de la Rameshwaram. Aflând că rămânem o zi în Madura, înainte de a porni spre Madras, ne-a oferit, mie și lui Bhimi Chawda, ospitalitate în casa fratelui său, negustor, după nume Chandulal Govendas. Am primit cu entuziasm. Din tren, tânărul hindus a început să mă socotească oaspete, oferindu-mi țigări indigene, dintr-o singură foaie de tutun răsucită, lapte cu ceai, fructe și prăjituri. Bhimi mi-a făcut semn să nu încerc a plăti aceste daruri pe care tânărul le cumpăra în fiecare gară. Altminteri, l-aș fi jignit.

A trebuit, astfel, să mestec frunze și nuci betel, astrigente și iuți, care sfârșesc prin a da gurii o culoare puternică roșie. Când vorbesc indienii, ai impresia că tuturor le sângerează buzele.

Jatkâ s-a oprit în fața unei case mari, cu ferestre zăbrelete. Îndată au apărut doi servitori, care dormeau pe rogojini, în tindă; apoi însuși fratele, bucurându-se sincer de oaspeți. Firește, era îmbrăcat și el după uzul indian, purtând adică

numai câțiva metri de pânză albă înfășurată pe șolduri. M-a călăuzit cu lampa prin două încăperi largi, apoi în curtea pietruită, ajungând în fund unde se afla „sufrageria“ și odaia oaspeților. Am urcat o scară de lemn care ducea într-un coridor. De aici se vedea foarte bine curtea, cu bazin de ciment, cu cișmea, cu rufe întinse pe frânghii. Odaia oaspeților era curată, aerisită, cu cadre ciudate atârând pe pereți. Rogojini albe, iar lângă un așternut cu o pernă capricios răsturnată, o carte, *Ramayana*...

Pe rogojini s-au întins îndată pături, perne, cearșafuri și cuverturi moi. Două lămpi cu gaz au luminat odaia. Un băiat a dus tava cu betel, țigări și ceai. Un vecin, care nu se culcase, a venit să cunoască oaspeții. Îi mergea zvonul în Madura că știe franțuzește, însă la toate întrebările mele răspundea zâmbind: „Ah! oui, vous savez français?“...

Pe cimentul odăii erau trase cu creta o serie de cercuri decorative, iar la mijloc, o svastică enormă. Svastica se întâlnește pretutindeni, cu deosebire în fața ușilor. Gazda mea știa asupra acestui semn că e vechi, e sfânt și e „înalt“.

Se apropia miezul nopții. Convorbirea noastră, așezați pe rogojini, fumând țigările cu fumul aspru, mestecând frunza iute, sorbind ceaiul cu lapte, se învărtea în jurul lui Mahatma Gandhi. Hindușii erau toți înțeleși asupra faptului că Gandhi e un om foarte mare: asemenea lui Christos!... Bhimi Chawda însă, care locuiește în Bombay, nu prea arăta încredere în „mișcare“ și lăuda pe Gandhi că s-a retras din viața politică. Ceilalți se dovedeau înflăcărați și nu mai conteneau cu laudele. De altfel, ei nu cumpărau decât produsele industriei naționale, făceau pâinea în casă și țeseau pânza ca acum trei mii de ani...

După miezul nopții am rămas singur cu Bhimi. Întins în așternutul meu moale și cald, cu ochii în tavanul ascuțit ca la cort, nu puteam dormi. Pe fereastră vedeam arborii caselor vecine și stelele par aici apropiate și însuflețite, iar nopțile sunt albastre, albastre.